

Nr 112.

Av herr **von Koch**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning beträffande statens medverkan till pensionering av kvalificerad arbetskraft vid enskilda sociala anstalter.*

Den sociala lagstiftning, som på senare år i allt mer ökad utsträckning ägt rum, är ärnad att ställa stora krav på staten och kommunerna, bland annat ifråga om anstalter av olika slag. Det är emellertid av flera skäl önskvärt, att *enskildas arbetskraft* vinnes för detta sociala arbete, så att ej hela bördan lägges på det allmänna. Härigenom kunde ej allenast förväntas, att kostnaden skulle hållas inom rimliga gränser, utan framförallt skulle det enskilda intresset för samhällets sociala uppgifter spöras och utvecklas, varigenom nya uppslag och tankar lättare kunna prövas än om uteslutande staten och kommunerna skola leda och organisera arbetet. Men förutsättningen för att enskilda krafter och företag skola kunna utföra någon väsentlig del av den sociala omvårdnaden är att ledarna och föreståndarna samt personalen i sin helhet äga full kompetens för sin uppgift. Det kan ej bestridas, att mycket ännu brister i detta avseende, ehuru på senare år åtskilligt gjorts för att genom *utbildning* giva de sociala krafterna träning och kunskap. Svårigheten att anskaffa kompetenta krafter på detta område beror emellertid icke så mycket på att lönerna i regel äro små, ty de som ägna sig åt socialt arbete göra det i de allra flesta fall på grund av verkligt intresse för uppgiften. Väsentligare är att de anställningar som bjudas ifrågavarande personer vanligen äro mycket osäkra, och att de framförallt ej ge någon trygghet för framtiden. När arbetskraften efter ett helt livs uppoffrande möda är slut, finnes i regel intet pensionsbelopp att lita till, och resultatet är att vederbörande nödgas välja mellan att antingen arbeta till de stupa — något som även för verksamheten är föga önskvärt — eller att själva bli understödstagare. Det bör knappast förvåna, om dugligt folk drager sig för en livsuppgift, som medför så mörka framtidsutsikter. Hur det faktiskt är ställt i ifrågavarande hänseende visar en av Centralförbundet för Socialt arbete nyligen företagen under-

sökning om pensionsförhållandena hos föreståndare och personal vid enskilda sociala institutioner. Undersökningen, vilken som bilaga bifogas denna motion, omfattade 498 anstalter [med en personal av sammanlagt 3,084 personer. Av densamma framgår att ej mindre än 80 % av personalen var i fullständig saknad av pension, att 10 % »möjligen» hade att förvänta något slags pension, att 8,3 % beretts pension från annan institution samt att allenast 1,7 % utlovats pension av institutionens egna medel.

Undersökningen avslöjar ett så betänkligt missförhållande, att en rättelse synes nödvändig, om ej hela det enskilda sociala arbetet skall hämmas av brist på arbetskraft eller bli kvalitativt undermåligt. Faran att frånvaron av pensionsmöjlighet skall avhålla de verkligt dugande krafterna från att ägna sig åt arbetet ifråga är så mycket större, som numera de affärsanställda tillförsäkrats fördelaktiga pensioner genom bildandet av en pensionskassa.

Närmast att bereda pensionsmöjlighet för sin personal äro givetvis de sociala institutionerna själva. De böra ej heller fritagas från förpliktelsen att bidraga till pensioneringen. En del av dem äro kanske starka nog att av egna medel kunna anslå erforderliga pensioner, men flertalet ha säkerligen att kämpa med så stora ekonomiska svårigheter, att de måste tillförsäkras hjälp från det allmänna. Man tänker då närmast på kommunerna och landstingen, och det synes rimligt att dessa även bidraga. Men många företag tillgodose intressen, som närmast äro att anse som statens, och de ha dessutom ofta en verksamhet, som ej är begränsad till viss kommun eller landstingsområde utan omfattar måhända hela landet. Att staten ej kan sägas vara utan skyldighet att säkerställa de sociala arbetarne på deras ålderdom, framgår av det faktum, att om ifrågavarande företag ej funnes eller måste upphöra det i många fall bleve staten själv, som nödgades fylla behovet av liknande arbete. Om staten på något sätt bidroge till pensioneringen av de i socialt arbete anställda, vore detta ett jämförelsevis enkelt och billigt sätt att befrämja denna verksamhet, som i det moderna samhället visat sig alltmer nyttig och nödvändig och som i viss utsträckning är absolut oundgänglig. Det må här erinras, att staten redan nu funnit lämpligt att bidraga till pensionering av personer, vilkas arbetsområde ligger det sociala mycket nära. Sålunda anslår staten ett pensionsbidrag till *sjuksköterskor*, ej allenast de i kommunens och landstingens tjänst anställda utan jämväl till Rödakors- och Sofiasystrar. I ett nyligen utarbetat kommittébetänkande rörande ordnandet av sjuksköterskornas arbete och löneförhållanden har förslag framställts om att upprätta en statens anstalt för sjuk-

sköterskornas pensionering, och skulle bidrag till densamma lämnas av sköterskorna själva, av arbetsgivarne och av staten. Jämväl *barnmorskorna* erhålla bidrag av staten för sin pension. Detta gäller ej allenast de kommunalt anställda barnmorskorna utan även privata sådana (under vissa villkor om utförande av så kallade fattigförlossningar).

Hur genom statens medverkan en tillfredsställande pensionering skall ordnas för de sociala arbetarne, torde bäst framgå av en utredning i frågan. Man kan tänka sig att företagens kvalificerade personal skulle, under vissa villkor, erhålla tillträde till någon redan nu existerande av staten understödd pensionskassa. Som grundprincip skulle givetvis gälla, att såväl arbetsgivaren som den anställda skulle bidraga till pensioneringen och att statens bidrag i viss utsträckning skulle bestämmas efter de förstnämndes bidrag. Men man kan även ifrågasätta, om ej den så kallade frivilliga försäkringen inom Pensionsstyrelsen, som genom förliden riksdags beslut blev väsentligt omlagd och förbättrad, skulle kunna göras så pass fördelaktig, att den bleve lämpad för här berörda syfte. Det bör ock erinras, att 1917 års riksdag beslöt att begära utredning om huruvida och i vad mån staten måtte kunna, med anlitande av den frivilliga pensioneringen, bidraga till pensionering av den vid statens verk sysselsatta arbetspersonal, för vilken icke i särskild ordning sörjts för pension genom statens försorg. Möjligen kunde i samband med denna utredning även den föreliggande frågan upptagas till behandling. Emellertid torde för en utredning av här berörda förhållanden icke alltför snäva gränser böra uppdragas utan olika vägar lämnas öppna att prövas, på det den för alla parter lyckligaste lösningen måtte kunna ernås.

Det faller av sig självt, att den önskade utredningen även skulle omfatta vilka sociala företag som borde komma ifråga, ävensom vilka kompetensfordringar skola krävas av personalen för åtnjutande av den ifrågavarande hjälpen vid pensioneringen (utbildning, tjänstgöringstid o. s. v.).

På grund av vad sålunda anförts, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida och i vad mån staten bör kunna medverka till en tillfredsställande pensionering av den kvalificerade arbetskraften vid enskilda sociala anstalter.

Stockholm den 30 januari 1918.

G. H. von Koch.

Bilaga.

Preliminär statistik från C. S. A:s undersökning rörande de i socialt arbete anställdas löne- och pensionsförhållanden.

Materialet, som omfattar 498 anstalter, har indelats i följande grupper:

1. Barnvårdsanstalter, omfattande
Mjölkdroppar,
Barnkrubbor och spädbarnskrubbor,
Barnträdgårdar (kindergarten),
Arbetsstugor (barnavårn, skolhem),
Småbarnshem (spädbarnshem);
2. Abnormanstalter, omfattande
anstalter för blinda, dömstumma, sinnessjuka, sinnesslöa, epileptiska,
vånföra;
3. Skydds- och uppfostringsanstalter, omfattande skyddshem för barn, arbets- och skyddshem för äldre, räddningshem för kvinnor, alkoholisthem;
4. Ålderdomshem;
5. Hem, omfattande
inackorderings-, sommar-, vilo- och rekreationshem samt bostadsinrättningar;
6. Sjukvårdsanstalter, omfattande
sjuk- och konvalescenthem, sanatorier;
7. Diverse sociala institutioner, omfattande
arbetsföreningar (9 st.), bibliotek (11 st.), centrala organisationer (19 st.),
samt övriga (12 st.).

Av kommuner, landsting eller staten helt underhållna anstalter ha icke medtagits.

Anstalter och vid dem anställd personal fördela sig på de olika grupperna sålunda.

G r u p p.	Antal anstalter.	Antal föreståndare.	Antal övrig personal.	Summa personal.
1. Barnvårdsanstalter	295	324	847	1,171
2. Abnormanstalter	45	45	778	823
3. Skydds- och uppfostringsanstalter	24	30	78	108
4. Ålderdomshem	36	35	216	251
5. Hem	15	21	14	35
6. Sjukvårdsanstalter	32	42	465	507
7. Diverse sociala institutioner	51	55	134	189
Summa	498	552	2,532	3,084

Svaren på den i formulären framställda frågan: Är pension tillförsäkrad de anställda, ha sammanfattats i fyra grupper:

1. Ingen pension (eller frågan obesvarad);
2. Pension möjligen utgående (»Företrädaren fick pension», »om avkastningen av fonden så medgiver» o. d.);
3. Pension utgående från annan institution eller pensionsinrättning (Folk-skollärarnes pensionsinrättning, Dövstumlärnarnes pensionsanstalt, Diakonissanstalten eller annan);
4. Pension utlovad av institutionens egna medel.

På dessa grupper fördelar sig personalen enligt följande tabell.

Anstalts-grupp.	Ingen pension.			Pension möjlig.			Pension från annan institution.			Pension utlovad av institutionens medel.		
	Före-stånd-dare.	Övrig personal.	Summa.	Före-stånd-dare.	Övrig personal.	Summa.	Före-stånd-dare.	Övrig personal.	Summa.	Före-stånd-dare.	Övrig personal.	Summa.
1.....	256	676	932	25	137	162	37	21	58	6	13	19
2.....	9	626	635	—	11	11	32	119	151	4	22	26
3.....	21	64	85	2	7	9	6	7	13	1	—	1
4.....	25	114	139	8	99	107	1	—	1	1	3	4
5.....	16	14	30	—	—	—	4	—	4	1	—	1
6.....	27	439	466	2	11	13	12	15	27	1	—	1
7.....	52	129	181	1	5	6	2	—	2	—	—	—
Summa	406	2,062	2,468	38	270	308	94	162	256	14	38	52

För de olika grupperna med hänsyn till svaret på frågan om pension får man i sammanfattning och procent av hela antalet följande tabell.

Svar på frågan om pension.	Antal personer.	I procent av hela antalet.
Ingen pension	2,468	80.0
Pension möjlig	308	10.0
Pension från annan institution.....	256	8.3
Pension av institutionens medel	52	1.7
Summa	3,084	100.0

